

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 10 marca 2020 r.

Pozycja 89

POSTANOWIENIE

z dnia 5 grudnia 2019 r.

Sygn. akt Ts 131/19

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Justyn Piskorski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J.C. w sprawie zgodności:

1) art. 117 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.) w zakresie, „w jakim uzależnia ustanowienie pełnomocnika z urzędu od stwierdzenia przez sąd potrzeby ustanowienia takiego pełnomocnika” z art. 2, art. 32 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

2) art. 123 § 2 w związku z art. 117 § 5 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, „w jakim umożliwia referendarzom sądowym dokonywanie ocen zasadności ustanowienia pełnomocnika z urzędu, a zatem w zakresie, w jakim umożliwia referendarzom sądowym dokonywanie ocen charakteru spraw lub stopnia rozeznania stron w mechanizmach procedur sądowych” z art. 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji;

3) art. 398²³ § 2 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, „w jakim orzeczenia referendarzy sądowych w przedmiocie zwolnienia strony od kosztów sądowych lub ustanowienia dla niej pełnomocnika z urzędu uznaje za orzeczenie sądu wydane w I instancji i w zakresie, w jakim uniemożliwia rozpoznanie sprawy przez sąd zgodnie z zasadą dwuinstancyjności” z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 78 oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 22 sierpnia 2019 r. (data nadania) J.C. (dalej: skarżący), reprezentowany przez adwokata ustanowionego z urzędu, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego:

Skarżący zwrócił się 18 kwietnia 2018 r. z wnioskiem do Sądu Okręgowego w G. o zwolnienie go z kosztów sądowych oraz wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu w sprawie o zapłatę 300 tysięcy złotych przeciwko Skarbowi Państwa – Aresztowi Śledczemu w G. Postanowieniem z 13 listopada 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w G.

I Wydział Cywilny zwolnił skarżącego z kosztów sądowych w części dotyczącej opłaty za pozew i oddalił wnioski w pozostałym zakresie. Starszy referendarz sądowy, rozpoznający wniosek na podstawie art. 123 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.), stwierdził, że przed wniesieniem pozwu jedynym kosztem sądowym jest opłata od złożonego pozwu. Wskazał ponadto, że nie jest natomiast wykluczone podjęcie pracy zarobkowej w jednostce penitencjarnej, w której skarżący przebywa, co umożliwiłoby mu pokrycie kosztów pomocy prawnej. Zauważył również, że informacje zawarte w analizowanym wniosku nie uzasadniają przyjęcia tezy, iż postępowanie główne ma skomplikowany charakter, tj. taki, który wymaga udziału profesjonalnego pełnomocnika. Nie spełniał on więc żadnej z przesłanek wymaganych do ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

Skarżący złożył 13 listopada 2018 r. skargę na wymienione wyżej postanowienie z 13 listopada 2018 r., domagając się wyznaczenia pełnomocnika z urzędu. Sąd Okręgowy w G. I Wydział Cywilny rozpatrując tę sprawę jako organ wyższej instancji, wydał 25 marca 2019 r. postanowienie (sygn. akt [...]) utrzymujące w mocy rozstrzygnięcie starszego referendarza sądowego w części dotyczącej ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Sąd zauważył, że skarżący został zwolniony częściowo z kosztów procesowych, co realizuje art. 117 § 2 k.p.c., jednak na podstawie art. 117 § 5 należy rozważyć, czy udział profesjonalnego pełnomocnika jest potrzebny. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, jak stwierdził Sąd Okręgowy postanowieniem z 25 marca 2019 r., „taka potrzeba może wynikać z różnych przyczyn, np. z nieporadności strony, skomplikowanego charakteru pod względem faktycznym lub prawnym czy faktycznej niezdolności strony do samodzielnego działania w sprawie (...)”. Zdaniem Sądu, żadna z tych przyczyn nie została należycie udowodniona.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072, ze zm.; dalej: u.o.t.p. TK), skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu skardze konstytucyjnej dalszego biegu, gdy spełnia ona wymagania przewidziane w ustawie oraz nie zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK.

2. W ocenie Trybunału analizowana skarga konstytucyjna spełnia przesłanki przekazania jej do merytorycznej oceny.

2.1. Skargę sporządziła adwokat, która – zgodnie z art. 44 u.o.t.p. TK w związku z art. 118 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.) – przedłożyła stosowne pismo Dziekana Pomorskiej Izby Adwokackiej zawiadamiające ją o ustanowieniu jej pełnomocnikiem skarżącego z urzędu do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej do Trybunału.

2.2. Skarżący wyczerpał przysługującą mu drogę prawną, ponieważ od niekorzystnego dla niego postanowienia Sądu Okręgowego w G. z 25 marca 2019 r. (sygn. akt [...]) nie przysługuje żaden zwyczajny środek zaskarżenia.

2.3. Składając skargę konstytucyjną do Trybunału 22 sierpnia 2019 r. (data nadania) skarżący dochował terminu zastrzeżonego w art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK. Ostateczne orzeczenie, o którym mowa wyżej, wraz z uzasadnieniem, zostało mu doręczone 29 marca 2019 r.

Złożenie 9 maja 2019 r. wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej wstrzymało bieg tego terminu. Pismo Izby Adwokackiej (dalej: IA) ustanawiające adwokata Ł.C. pełnomocnikiem z urzędu w sprawie skarżącego zostało doręczone 5 lipca 2019 r. Pismem doręczonym 11 lipca 2019 r. pierwotnie wyznaczony adwokat zwrócił się do IA z wnioskiem o zwolnienie go z obowiązku reprezentacji skarżącego. Pismo wyznaczające adwokata M.T. jako aktualnego pełnomocnika skarżącego zostało nadane i doręczone 7 sierpnia 2019 r. Przepisy u.o.t.p.TK, ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.) oraz k.p.c. nie przesądzają *expressis verbis* momentu wznowienia biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej w przypadku zmian w zakresie pełnomocnictwa z urzędu. Wydaje się jednak, że pozbawienie skarżącego możliwości zainicjowania postępowania przed Trybunałem w tym trybie byłoby jednak zbyt daleko idące. Dlatego Trybunał przyjął, że wznowienie biegu 90-dniowego terminu do wniesienia skargi nastąpiło 8 sierpnia 2019 r., tj. po dniu doręczenia pisma wyznaczającego pełnomocnika, który ostatecznie sporządził skargę konstytucyjną. Skargę złożono w Trybunale 22 sierpnia 2019 r. (data nadania). Biorąc to wszystko pod uwagę uczynienie zadość terminowi do wniesienia skargi konstytucyjnej nie budzi wątpliwości.

2.4. Trybunał stwierdza, że skarżący prawidłowo wskazał przedmiot kontroli, wszystkie zaskarżone przepisy były bowiem podstawą orzeczenia o jego prawach lub wolnościach. Art. 117 § 5 k.p.c. zawiera normę uprawniającą sąd do oceny sytuacji wnioskodawcy w sprawie przyznania mu pełnomocnika z urzędu, a przepisy art. 123 § 2 oraz art. 398²³ § 2 zdanie 2 k.p.c. umożliwiają orzekanie w tych sprawach – w pierwszej instancji – przez referendarzy sądowych. Trybunał zauważa, że ostatnie z wymienionych przepisów są przedmiotem kontroli Trybunału w sprawie SK 6/18.

3. Trybunał stwierdza, że skarżący wystarczająco uargumentował naruszenie jego konstytucyjnych praw i wolności przez przytoczone w *petitum* skargi przepisy.

3.1. Wskazał przede wszystkim, że art. 117 § 5 k.p.c., stanowiący, że sąd wyznacza pełnomocnika z urzędu jedynie wówczas, gdy uzna, iż w sprawie pojawia się taka potrzeba, narusza zasady prawidłowej legislacji wywodzone z art. 2 Konstytucji, zwłaszcza nakaz należytej określoności prawa. Powołał się w tym względzie na orzecznictwo Trybunału wskazując, że wieloznaczność tej normy prawnej nie może być złagodzona w procesie jej stosowania przez sądy powszechne. Wykładnia jej pozostaje bowiem wyraźnie zróżnicowana. Trybunał stwierdza, że jego utrwalone orzecznictwo przesądza kwestię samodzielnego charakteru art. 2 jako wzorca kontroli w postępowaniu inicjowanym skargą konstytucyjną, wskazując że co do zasady powinien on pełnić rolę jedynie akcesoryjną, kierującą wykładnię innych norm konstytucyjnych. Tym niemniej ocena, czy w konkretnej sprawie można wyjątkowo wywieść zeń, chronione przez art. 79 ust. 1 Konstytucji prawa i wolności, powinna mieć miejsce na etapie merytorycznego rozpoznania sprawy.

3.2. Skarżący zwrócił także uwagę, że wynikające z art. 117 § 5 k.p.c. ograniczenie prawa do pełnomocnika z urzędu narusza wywodzoną z art. 45 ust. 1 Konstytucji zasadę sprawiedliwości proceduralnej poprzez uniemożliwienie skutecznej obrony jego interesów, tj. „właściwego zrównoważenia pozycji procesowej każdej ze stron [postępowania]”. Zdaniem skarżącego świadczy to także o naruszeniu konstytucyjnej zasady równości uregulowanej w art. 32 Konstytucji.

3.3. W zakresie art. 123 § 2 k.p.c. oraz 398²³ § 2 k.p.c. skarżący wskazał z kolei, że naruszają one, poprzez dopuszczenie referendarzy sądowych do rozstrzygania o potrzebie

wyznaczenia pełnomocnika z urzędu w zawisłej przed sądem sprawie, nie tylko art. 2 Konstytucji, ale także gwarantowane konstytucyjnie prawo do rozpoznania sprawy przez niezawisły sąd. Skarżący podniósł również, że art. 398²³ § 2 k.p.c. narusza – z uwagi na fakt, że stanowi podstawę do uznania postanowienia wydanego przez referendarza sądowego w tym przedmiocie za orzeczenie organu pierwszej instancji – prawo do dwuinstancyjnego postępowania przed sądami powszechnymi, które znajduje swą konstytucyjną podstawę w art. 176 oraz art. 78 Konstytucji.

Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.